

АНОТАЦІЯ

Шмаюн О. Ю. Культурно-дозвілєвий центр як атрактивний феномен в умовах глобалізації. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 034 – Культурологія. – Київський національний університет культури і мистецтв, Київ, 2022.

Дисертаційна робота присвячена особливостям діяльності культурно-дозвілєвого центру як атрактивного феномену та тенденцій його розвитку в контексті глобалізаційних процесів початку ХХІ ст.

Досліджено специфіку багатоаспектної діяльності сучасного культурно-дозвілєвого центру, що посприяло розумінню його як атрактивного феномену в умовах глобалізації. Констатовано, що культурно-дозвілєвий центр є соціально-культурним інститутом, основна функція якого – організоване об'єднання людей для спільної діяльності із задоволення культурних потреб особистості та вирішення конкретних соціокультурних завдань.

Виявлено, що атрактивність культурно-дозвілєвого центру та її оцінка у вітчизняній науковій літературі належить до малодосліджених аспектів. У дисертації атрактивність розглянуто як особливий вид культурно-дозвілєвої діяльності, що може оцінюватися виходячи з об'єктивних та суб'єктивних факторів. Зауважено, що у контексті оцінки привабливості діяльності культурно-дозвілєвого центру це передбачає аналіз таких параметрів, як унікальність, естетичність, контрастність, екзотичність запропонованих практик та комфортність в процесі їх реалізації.

Теоретизовано вплив атрактивності на розвиток культурно-дозвілєвої діяльності в умовах глобалізації. Виявлено, що знання механізмів атракції відкриває можливості якісного аналізу діяльності культурно-дозвілєвого центру та сприяє підвищенню її ефективності.

На основі аналізу теоретико-методологічних підходів до вивчення атракції уточнено визначення та сутність атракції в контексті феномену культурно-

дозвілєвого центру в умовах глобалізації. Констатовано, що в контексті сучасного культурно-дозвілєвого центру атрактивність, яка традиційно асоціюється з розвагами, дозвіллями та проведенням вільного часу, розглядається як основна рухома сила його розвитку.

Запропоновано концепцію феномену атрактивності як способу посилення інтересу до сучасного культурно-дозвілєвого центру. На основі аналізу соціологічної, філософської та культурологічної літератури розкрито в контексті сучасної науки феномен атрактивності діяльності культурно-дозвілєвого центру, зокрема психологічні основи, ціннісно-сенсові пріоритети та соціокультурну значущість.

В контексті даного концептуального напрямку розроблено поняття атрактивності культурно-дозвілєвої діяльності, що відповідає формулі ефективності діяльності культурно-дозвілєвого центру (привернення уваги, активізація уяви, інтелектуальної діяльності) та наділене якістю атрактивності.

У дослідженні атрактивний феномен культурно-дозвілєвого центру розуміємо як важливу частину культурно-дозвілєвої діяльності, що включає в себе формування та споживання позитивних для відвідувачів центру вражень.

Розроблено методологію, що дозволяє дослідити культурно-дозвілєвий центр як атрактивний феномен в умовах глобалізації. Вона заснована на застосуванні міждисциплінарного та системного підходу, що передбачає дослідження означеного питання в єдності культурологічних, філософсько-естетичних, психологічних та соціологічних аспектів, а також технологічних, методологічних та художньо-естетичних проблем відповідно.

Розглянуто трансформаційні процеси діяльності культурно-дозвілєвого центру в контексті постмодернізму та виявлено зміни парадигми атракційності дозвілля. Констатовано, що становлення нового досвіду проведення дозвілля безпосередньо пов'язано з означеним культурним явищем та його впливами на зміну образу почуттів і нової структури свідомості, незалежно від цінності та адекватності соціокультурних теорій. Простір дозвілля заповнюється новими

сенсами, зокрема, особливого значення для дозвілля, як і для багатьох інших видів діяльності в епоху глобалізації набуває поняття «споживання».

На основі дослідження особливостей культурно-дозвілєвої діяльності в умовах глобалізації виявлено, що в сучасному глобалізаційному світі значущість дозвілля як галузі життєдіяльності набуває нового сенсу, оскільки в суспільстві споживання переважає дозвілєве споживання – поза контекстом споживацьких практик дозвілєва діяльність знецінюється, а свобода дозвілля може бути ототожнена зі свободою споживацького вибору. Дозвілля надає можливості не стільки задоволення вільним часом, скільки сприяє заповненню споживанням невиробничого часу, відповідно дозвілля стає необхідним елементом виробничого циклу.

Розглянуто проблематику посилення особистісної мотивації культурно-дозвілєвої діяльності в контексті глобалізаційних процесів. Зроблено висновок, що характерні для сучасного суспільства глобалізаційні процеси зумовлюють зміщення акцентів з онтологічної заданості дозвілєвого часу на аксіологічну складову, що, у свою чергу, посилює глибоко особистісну мотивацію культурно-дозвілєвої діяльності.

Сучасні соціокультурні, психологічні та філософські дослідження підкреслюють необхідність розвитку культурно-дозвілєвої діяльності в умовах глобалізації з метою формування якісно нової культури дозвілля. Саме в різноманітних формах культурно-дозвілєвої діяльності сучасна людина отримує широкі можливості для рекреації та подальшого розвитку особистості.

Розуміючи культурно-дозвілєвий центр як організацію, діяльність якої являє собою специфічну підсистему духовно-культурного життя суспільства, що об'єднує соціальні інститути, закликані забезпечити поширення матеріальних та духовних цінностей, їх активне освоєння людьми в галузі дозвілля з метою формування гармонійно розвинутої, творчо активної особистості, можна визначити основним призначенням діяльності культурно-дозвілєвого центру активне залучення людини до культури на основі творчості.

До умов становлення атрактивності культурно-дозвілєвого центру в контексті глобалізаційних процесів належать наступні:

- об'єктивна необхідність актуалізації залучення людини до культури на основі творчості в різних видах культурно-дозвілєвої діяльності;

- потреба в переосмисленні парадигми культури дозвілля, що є типовою для пострадянського простору, та прийняття парадигми, якою, відповідно до сутності глобалізаційних процесів, опосередковані шляхи створення нового типу соціуму, соціальних груп та особистостей;

- необхідності ціннісно-сенсового співвідношення потреби творчої самоактуалізації та її реалізації в галузі культурно-дозвілєвої діяльності.

Проаналізовано феномен атрактивності культурно-дозвілєвого центру в контексті формування системи цінностей сучасного суспільства.

Констатовано, що атракції та атрактивні об'єкти є важливими елементами системи розваг, що властиві людському образу життя протягом усіх історичних періодів розвитку цивілізації, що проявляються в різноманітних формах, методах та способах реалізації.

Відповідно атракції безпосередньо або опосередковано є важливими складовими діяльності культурно-дозвілєвого центру, що активно впливають на стан задоволення його відвідувачів з позицій духовних та фізичних прагнень індивідуума або соціально-орієнтованих груп.

Сформульовано теоретичні принципи проєктування атрактивного середовища культурно-дозвілєвого центру на основі системологічних, аксіологічних та акмеологічних підходів, які дозволяють структурувати дану категорію та забезпечують механізм реалізації в практичній діяльності.

Зауважено, що атрактивність забезпечує можливість досягнення консенсусу відносно цілей, стратегій та технологій діяльності культурно-дозвілєвого центру в умовах глобалізаційних процесів.

Атрактивність має дуальну природу, оскільки, з одного боку, є необхідною умовою будь-якої взаємодії, адже діалог неможливий за відсутності значущості сенсів, які обговорюються для його учасників. З іншого боку, атрактивність – є

наслідком успішної інтеракції, оскільки вона відкриває нові перспективи для міжособистісної і – ширше – для міжкультурної взаємодії.

Розглянуто генезу функціонування культурно-дозвіллевих центрів України. Досліджено феномен атрактивності сучасного культурно-дозвіллевого центру в Україні.

Виявлено, що в умовах соціальної структури початку XXI ст. культурно-дозвіллевий центр стає активним самостійним учасником культурно-дозвіллевої діяльності в таких статусах як: головний інформатор різних соціальних груп, як координатор культурно-дозвіллевої діяльності району та як атрактивний елемент культурно-дозвіллевої галузі.

Виявлено специфіку сучасного культурно-дозвіллевого центру в умовах глобалізації, а також виявлено особливості творчих практик культурно-дозвіллевих центрів на матеріалі вітчизняної культури.

Зауважено, що діяльність сучасного вітчизняного культурно-дозвіллевого центру наділена атрактивністю і характеризується: технічною, технологічною та інформаційною доступністю для відвідувачів; естетичною привабливістю; унікальністю; популярністю в галузі культурно-дозвіллевої діяльності.

Виявлено сутність, ознаки та характеристики атрактивного середовища сучасного вітчизняного культурно-дозвіллевого центру. Атрактивне середовище культурно-дозвіллевого центру, що відображає логіку, тенденції та перспективи розвитку сучасної культурно-дозвіллевої галузі, включає в себе ціннісно-цільовий (цінності, цілі, принципи та завдання, що реалізуються в атрактивному середовищі культурно-дозвіллевого центру), структурний (являє систему та взаємозв'язки компонентів, що визначають логіку функціонування сучасного культурно-дозвіллевого центру як унікального комплексу), процесуально-змістовий (розкривається через культурно-дозвілліві програми та практики центру, кадровий потенціал та базові технології, що використовуються культурно-дозвіллевою галуззю для максимального задоволення потреб відвідувачів) та результативний аспекти (основним результатом діяльності

культурно-дозвіллевого центру як закладу культурно-дозвіллевої діяльності є самореалізація, самоактуалізація та саморозвиток відвідувачі).

Наголошено, що тенденції глобалізації відповідним чином позначилися на діяльності культурно-дозвіллевих центрів, активізували її модернізацію, зумовивши розширення та урізноманітнення формо-змістового аспекту, відповідно до формування культурних потреб і запитів сучасної людини, розвитку соціальної активності та творчого потенціалу особистості.

Констатовано, що одним із важливих завдань культурно-дозвіллевої галузі на сучасному етапі є підвищення атракції культурно-дозвіллевих центрів.

Запропоновано методи посилення позитивної атракції культурно-дозвіллевого центру, зокрема: удосконалення кадрового потенціалу та підвищення його кваліфікації; забезпечення доступності в роботі дитячих та дорослих колективів; залучення позитивного досвіду організації та управління діяльністю установ культури; поліпшення та модернізація матеріально-технічної бази культурно-дозвіллевого; забезпечення доступності культурно-дозвіллевого продукту для всіх категорій населення; розширення спектру культурно-дозвіллевих послуг; створення умов для масового охоплення населення діяльністю центру культурно-дозвіллевої діяльності; подальший розвиток та вдосконалення наявних форм роботи методом впровадження в їх практику елементів просвітницького характеру; підтримання балансу інноваційності та традиційності в діяльності центру культури; впровадження в діяльність установи сучасних соціально-культурних, інформаційних, комунікативних, арт, медіа та інших технологій, спрямованих на активне залучення цільових груп в творчу діяльність.

За результатами дослідження доведено, що базування діяльності культурно-дозвіллевого центру на атракції сприяє можливості розширення меж пропозицій культурно-дозвіллевої галузі та, відповідно, зростанню кількості відвідувачів сучасного культурно-дозвіллевого центру.

Ключові слова: культурно-дозвіллевий центр, дозвілля, вільний час, розвага, відпочинок, атрактивний феномен, атракція, глобалізація.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Федоренко О. Ю. Перспективи розвитку діяльності культурно-дозвіллевих центрів у сучасному урбаністичному просторі. *Культура України*. Серія: Культурологія. 2019. Вип. 64. С. 214–222.
2. Шмаюн О. Ю. Культурно-дозвіллевий центр як інноваційний заклад особистісного розвитку. *Питання культурології*. 2020. Вип. 36. С. 260–268.
3. Шмаюн О. Ю. Особливості проведення дозвілля студентської молоді. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. Напрямок: Культурологія. 2021. Вип. 37. С. 144–151.
4. Шмаюн О. Ю. Методологія феномену культурно-дозвіллевої діяльності. *Питання культурології*. 2021. Вип. 38. С. 354–362.

Стаття в іноземному науковому періодичному виданні

5. Шмаюн О. Ю. Социокультурное значение досуга в процессе социализации молодежи. *European Journal of Humanities and Social Sciences*. 2020. № 4. pp. 214–217.

Опубліковані праці апробаційного характеру

6. Федоренко О. Ю. Інноваційний музей як вид дозвіллевої діяльності в сучасному культурному центрі. *Актуальні проблеми музейної та пам'яткоохоронної діяльності* : матеріали наук. конф. студентів, аспірантів та молодих учених, м. Київ, 12 квітня 2018 р. Київ : Видавничий центр КНУКіМ, 2018. С. 176–179.

7. Федоренко О. Ю. Сучасні тенденції діяльності культурно-дозвіллевих центрів як засобу організації вільного часу. *Традиційна культура в умовах глобалізації: збереження автентичності та розвиток креативних індустрій* : матеріали наук.-практ. конф., м. Харків, 22–23 червня 2018 р. Харків : «Друкарня Мадрид», 2018. С. 407–408.
8. Федоренко О. Ю. Розвиток дозвіллевих центрів в сучасній Україні. *Мистецтвознавство. Соціальні комунікації. Медіапедагогіка* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ 22 жовтня 2018 р. Київ : Видавничий центр КНУКіМ, 2018. С. 54–56.
9. Федоренко О. Ю. Формування нових форм культурно-дозвіллевої діяльності сучасної молоді. *Україна у світових глобалізаційних процесах: культура, економіка, суспільство* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 20–21 березня 2019 р. Київ: Вид. центр КНУКіМ, 2019. С. 69–72.
10. Федоренко О. Ю. Наукові дослідження дозвілля як засіб трансформації тексту культурної спадщини. *Філософія тексту в сучасній культурі* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 29 березня 2019 р. Київ : КНУКіМ, 2019. С. 192–195.
11. Федоренко О. Ю. Трансформації дозвіллевої діяльності як спосіб вирішення проблем в галузі культури. *Сучасні орієнтири мистецької освіти: традиції, досвід, інновації* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., м. Чернівці, 4–5 квітня 2019 р. Чернівці : Чернівецький національний університет, 2019. С. 75–77.
12. Шмаюн О. Ю. Проблеми фінансового забезпечення сфери дозвілля. *Креативні технології, підприємництво і менеджмент в організації соціокультурної сфери XXI століття* : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 15–16 жовтня 2019 р. Київ : КНУКіМ, 2019. С. 129–135.
13. Шмаюн О.Ю. Міжкультурна дозвіллева компетенція інноваційної складової в умовах формування українських традицій молоді. *Культура як феномен людського духу (багатогранність і наукове осмислення)* : матеріали V Міжнар. наук. конф. курсантів і студентів, м. Львів, 21–22 листопада 2019 р. Львів : ЛДУ БЖД, 2019. С. 297–299.

14. Шмаюн О. Ю. Формування історичних аспектів цілісного розуміння етапів розвитку культурно-дозвіллевих центрів. *Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку* : матеріали Міжнар. наук. конф., м. Харків, 21–22 листопада 2019 р. Харків : ХДАК, 2019. С. 30–32.
15. Шмаюн О. Ю. Принципи впливу діяльнісних компонентів на становлення культурно-дозвіллевих центрів. *Реформування та розвиток гуманітарних та природничих наук* : матеріали II наук.-практ. конф., м. Полтава, 22–23 травня 2020 р. Херсон: Видавництво «Молодий вчений», 2020. С. 11–14.
16. Шмаюн О. Ю. Феномен дозвіллевих центрів в контексті функціонування осередків культурного розвитку в Україні. *Стратегічні напрямки розвитку науки: фактори впливу та взаємодії* : матеріали Міжнар. наук. конф., м. Суми, 22 травня, 2020 р. Суми, Україна: МЦНД, 2020. С. 18–19.
17. Шмаюн О. Ю. Світова практика організації принципів роботи установ соціокультурного та дозвіллевого спрямування. *Естетика та мистецький вимір реальності: історія, сучасний етап та перспективні напрями розвитку* : матеріали Міжнар. наук. спец. конф., м. Хмельницький, 5 березня 2021 р. Хмельницький, Україна: МЦНД. С. 67–69.
18. Шмаюн О. Ю. Практика застосування інформаційних технологій в культурно-дозвіллевому середовищі. *Інформація, комунікація та управління знаннями в глобалізованому світі* : матеріали Міжнар. наук. конф., м. Київ, 20–22 травня 2021 р. Київ: КНУКіМ, 2021. С. 134–136.

**Опубліковані праці, які додатково відображають
наукові результати дисертації**

19. Федоренко О. Ю. Досвід зарубіжних країн з культурно-дозвіллевої діяльності. *Гуманітарний корпус* : збірник наукових статей з актуальних проблем філософії, культурології, психології, педагогіки та історії. 2018. Вип. 21. Вінниця : ТОВ Нілан-ЛТД, 2018. С. 92–95.

20. Шмаюн О. Ю. Становлення та розвиток культурно-дозвілєвої діяльності за умов застосування інформаційних технологій. *Гуманітарний корпус* : збірник наукових статей з актуальних проблем філософії, культурології, психології, педагогіки та історії. 2020. Вип. 33. Вінниця : ТОВ "ТВОРИ", 2020. С. 146–149.